

«کوزه پاندورا»؛ بازخوانی اساطیر یونان با نگاهی زنانه

18 فروردین 1404

کتاب «کوزه پاندورا» نوشته ناتالی هاینز (Natalie Haynes) اثری نوآورانه در زمینه بازخوانی اساطیر یونانی است که در سال ۲۰۲۰ منتشر شد.

این کتاب با نگاهی تازه و فمینیستی به نقش زنان در اساطیر یونان باستان می‌پردازد و تلاش می‌کند تا روایت‌های سنتی را که اغلب از منظر مردانه ارائه شده‌اند، مورد بازنگری قرار دهد. هاینز، که خود نویسنده، کم‌دین و پژوهشگری با دانش عمیق در حوزه کلاسیک است، در این اثر نه تنها به بازسازی داستان‌های آشنا می‌پردازد، بلکه با تحلیل فرهنگی و ادبی، صدای زنان سرکوب‌شده در این اساطیر را دوباره زنده می‌کند.

این کتاب به خوانندگان نشان می‌دهد که چگونه شخصیت‌های زن، که اغلب به عنوان حاشیه‌ای یا منفعل دیده می‌شدند، در واقع نقش‌هایی محوری و پیچیده در شکل‌گیری این داستان‌ها داشته‌اند.

کتاب با تمرکز بر ده زن اساطیری کلیدی از جمله پاندورا، هلن، مدوسا، یوکاسته، مدئا، کلومنسترا، اورپیله، فایدر، آکستیس و پنه‌لویه ساختار بندی شده است. هر فصل به یکی از این شخصیت‌ها اختصاص دارد و هاینز با استفاده از منابع اصلی مانند آثار هومر، هزیود، اورپید و سوفوکلس، به همراه تفسیرهای مدرن، داستان هر زن را از زاویه‌ای جدید روایت می‌کند. او نشان می‌دهد که این زنان اغلب به اشتباه به عنوان عاملان شر یا قربانیان منفعل معرفی شده‌اند، در حالی که در واقعیت، انتخاب‌ها، انگیزه‌ها و تأثیرات عمیقی در جهان اساطیری خود داشته‌اند.

فصل ابتدایی کتاب به پاندورا، اولین زنی که به گفته اساطیر یونانی توسط خدایان خلق شد، اختصاص دارد. در روایت سنتی هزیود، پاندورا به خاطر باز کردن کوزه‌ای که تمامی شرور را به جهان آزاد کرد، مورد سرزنش قرار می‌گیرد. اما هاینز این داستان را بازسازی می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه پاندورا به نمادی از کنجکاو و سرپیچی تبدیل شده است، نه صرفاً یک گناهکار. او استدلال می‌کند که سرزنش پاندورا بیشتر بازتابی از دیدگاه‌های جنسیت‌زده جامعه‌ی باستانی است تا واقعیت نقش او. این تحلیل با زبانی طنزآمیز و در عین حال عمیق ارائه می‌شود که مشخصه سبک نگارش هاینز است.

در فصل مربوط به هلن تروا، هاینز افسانه معروف «زیباترین زن جهان» را که جنگ تروا به خاطر او آغاز شد، مورد بازنگری قرار می‌دهد. او با زیر سوال بردن روایت‌های مردانه‌ای که هلن را صرفاً یک جایزه یا انگیزه برای جنگ نشان می‌دهند، به بررسی پیچیدگی‌های شخصیت او و انتخاب‌هایش می‌پردازد. به همین ترتیب، در مورد مدوسا که اغلب به عنوان هیولایی با موهای مارگونه و نگاهی مرگبار شناخته می‌شود، هاینز داستان تجاوز به او توسط پوزیدون و مجازات ناعادلانه‌اش توسط آتنا را برجسته می‌کند

و از خواننده می‌خواهد که این شخصیت را نه به عنوان یک شرور، بلکه به عنوان قربانی یک نظام ناعادلانه ببیند.

یکی از نقاط قوت کتاب، توانایی هاینز در پیوند دادن اساطیر با مسائل معاصر است. او با ظرافت نشان می‌دهد که چگونه داستان‌هایی که هزاران سال پیش نوشته شده‌اند، هنوز هم می‌توانند درباره قدرت، جنسیت، و هویت انسانی به ما درس بدهند. برای مثال، در بررسی شخصیت مده‌آ، که به خاطر کشتن فرزندانش پس از خیانت جیسون بدنام است، هاینز به جای محکوم کردن او، انگیزه‌های عاطفی و اجتماعی‌اش را کاوش می‌کند و این سوال را مطرح می‌کند که آیا این عمل نتیجه جنون بود یا واکنشی به ظلم و خیانت.

از نظر سبک نگارش، «کوزه پاندورا» ترکیبی از روایت داستانی، تحلیل ادبی و طنز هوشمندانه است. هاینز با لحنی صمیمی و در عین حال آگاهانه، خواننده را به دنیای اساطیر دعوت می‌کند و در عین حال از اصطلاحات پیچیده‌ی آکادمیک دوری می‌جوید. این ویژگی باعث می‌شود که کتاب هم برای علاقه‌مندان به اساطیر و هم برای خوانندگان عمومی جذاب باشد. او همچنین از تجربه‌ی شخصی خود به عنوان یک کم‌دین استفاده می‌کند تا لحظات سنگین را با طنز تعدیل کند، بدون اینکه از عمق تحلیل بکاهد.

هاینز در این کتاب همچنین به تأثیر این شخصیت‌ها در هنر و فرهنگ پس از دوران باستان می‌پردازد. او نشان می‌دهد که چگونه تصویر این زنان در نقاشی‌ها، تئاتر، و ادبیات مدرن بازتاب‌دهنده دیدگاه‌های متغیر جوامع نسبت به زنان است. برای مثال، او به بازنمایی مدوسا در آثار هنری رنسانس و مدرن اشاره می‌کند و این سوال را مطرح می‌کند که چرا این شخصیت همچنان ما را مجذوب خود می‌کند.

یکی از پیام‌های اصلی کتاب این است که اساطیر یونانی، که اغلب به عنوان داستان‌هایی مردانه دیده می‌شوند، در واقع پر از زنانی هستند که شایسته توجه و بازتعریف‌اند. هاینز با این اثر به خوانندگان

یادآوری می‌کند که روایت‌های سنتی تنها یک دیدگاه‌اند و با تغییر زاویه دید، می‌توان حقایق جدیدی را کشف کرد. او از خوانندگان می‌خواهد که این زنان را نه به عنوان نمادهای ساده خیر یا شر، بلکه به عنوان انسان‌هایی پیچیده با احساسات، انتخاب‌ها و محدودیت‌های خودشان ببینند.

انتشارات آنجا این اثر را با ترجمه نیکی نصیری در ۲۸۶ صفحه و با قیمت ۳۵۲ هزار تومان عرضه کرده است.